

Ahilya Moshos (1884-1966)

Ahilya Moshos, Simsar Tanaş Efendi ve Katerina Hanım'ın oğlu olarak 1884 yılında Yanya'nın Pogon ilçesine bağlı Menguli köyünde doğmuştur. Temel eğitimini tamamladıktan sonra hukuk tahsili almak üzere Mekteb-i Hukuk-u Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'ye (Hukuk Fakültesi) kaydolmuştur. Burada öğrenci olarak eğitimine devam ederken 1902 yılında Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Kalemî'nde aday memur olarak çalışmaya başlamıştır. Bu görevinde 1904'de kâtipliğe yükselmiştir. 1908 yılında hukuk fakültesini bitirip 28 Kasım 1909 tarihinde İstanbul Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumî Yardımcılığı'na (Cumhuriyet Savcısı) atanmıştır. Bu görevini 1916 yılına kadar yürütmüş ve daha sonra Üsküdar Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumî Baş Muavinliği'ne atanmıştır. 1918 yılına kadar devam eden bu görev sonrasında İstanbul İstinaf Mahkemesi Müddei-i Umumî Muavinliği'ne ve ardından da 1920 yılında Baş Muavinliğe terfi ettirilmiştir. Bu görevine devam ederken görev yeri değiştirilerek İstanbul Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Üyeliğine alınmış ve 3 yıl süreyle burada görev yapmıştır.

Ahilya Moshos'un devlet memuriyetindeki görevi Bakanlar Kurulu'nun 27 Ocak 1923 tarihinde aldığı kararıyla son bulmuştur. Benzer şekilde o dönemde birçok hukukçu ve farklı görevlerde devlet görevlisi görevlerinden alınmışlardır. 27 Ocak 1923 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun aldığı bu kararlar Türkiye'nin bağımsızlığını güçlendirmek ve milli egemenliği tesis etmek politikasının bir parçası olarak uygulanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve işgali döneminde, bazı memurlar ve askeri personel, işgal kuvvetleriyle iş birliği yapmış veya ulusal çıkarlara zarar vermiştir. Bu durum, Türkiye'nin kendi işlerinde tam anlamıyla bağımsız ve etkin bir şekilde yönetilmesini engellemektedir. Bu çerçevede bürokraside bir tasfiye süreci yaşanmış, bahse konu Bakanlar Kurulu kararıyla çok sayıda devlet görevlisinin işine son verilmiştir. Ahilya Moshos'un görevine son verilmesine dair açık ve net bir gerekçe olmamakla birlikte, bu durumda dönemin uygulamaları ve azınlıklara karşı kontrolcü politikaların yansıması ve işgal sürecinden kaynaklı olarak kendisine duyulan güvensizliğin etkili olduğu söylenebilir.

Ahilya Moshos devlet memuriyetindeki görevinin sona ermesiyle İstanbul Barosunda serbest avukatlık yapmaya başlamıştır. Sicilli Ticaret Gazetesi'ne göre İstanbul Galata'da İzmirlioğlu Handa yazıhanesi olan Moshos'un genellikle ticari konularda avukatlık hizmeti verdiği anlaşılmaktadır. Ahilya Moshos, serbest avukatlık mesleğini yürütürken aynı zamanda İstanbul Rum Patrikhanesi'nin Hukuk Müşavirliği görevini de üstlenmiştir. Milletvekili seçilinceye kadar serbest avukatlık mesleğini icra etmiş ve genellikle icra, tapu ve şirketler arasındaki anlaşmalar gibi ticari alanlardaki davalar ile ilgilenmiştir.

Ahilya Moshos'un siyasi hayatı Demokrat Parti'ye üye olarak başlamıştır. Daha sonra 21 Temmuz 1946'da yapılan TBMM XVIII. dönem milletvekili seçimlerinde azınlık kontenjanından DP'den İstanbul aday listesinde Vasil Konos, Salamon Adato, Kirkor Keşişyan ile birlikte yer almıştır. DP'nin İstanbul adayları arasında 159.028 oy ile en az oy alanlar arasında yer almıştır. Böylece seçim sonucunda Vasil Konos ve Salamon Adatto Meclis'e girerken Moshos, Meclis dışında kalmıştır. IX. Dönem Milletvekili seçimlerinde DP İstanbul'dan Andre Vahram Bayar, Salamon Adato ve Ahilya Moshos'u aday göstermiştir. Seçimlerde Moshos 228.530 oy alarak TBMM'ye girmeye hak kazanmıştır. Moshos 17 Mayıs'ta seçim tutanağını alarak 22 Mayıs'ta TBMM'ye katılmıştır.

Ahilya Moshos Meclis'te çok aktif bir milletvekili değildir. TBMM'de avukat olduğu için Adalet Komisyonu'na seçilmiştir.

Bu komisyonda Türk Ceza Kanunu 158. maddesine bir ilave yapılması hakkında bir kanun teklifinde bulunmuştur. Ancak daha sonra bu teklifini geri çekmiştir. Bunun dışında Adalet Komisyonu üyesi olarak farklı konularda komisyona gelen birçok kanun teklifi görüşmelerinde yer almıştır. Bunlar; Basın kanunu, Bazı suç ve cezaların affı hakkındaki kanun, Mason dernekleri hakkındaki kanun teklifi, Hastane, okul, meydan, cadde, stadyum ve emsali kurum ve yapılara yaşayan kişi adlarının verilmemesi hakkındaki kanun, Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanun, (Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun Tasarısı Madde1. Atatürk'ün hatırasına hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri ve yahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir. Ahilya Moshos TBMM Başkanlığına verdiği önergesinde Atatürk Kanununun birinci maddesindeki (hatıra) kelimesinin yerine Hükümetin teklifi veçhile daha şümüllü bulunan ve bu kanunun maksat ve sebebi vaz'ını tamamen ifade ve temin eden (manevi varlık) tabirinin konulmasını teklif etmiştir. Ancak bu önerge kabul edilmemiştir.) Cumhuriyet Halk Partisi mallarının tasfiyesi hakkındaki kanun, Kat mülkiyeti hakkında kanun, Osmanlı hanedanına mensup kadınların yurda kabulü hakkındaki kanun, Askeri ceza kanununda değişiklik, Vicdan ve toplanma hürriyeti hakkındaki kanun, Medeni kanunda değişiklik ile ilgili kanun teklifi, Basın yoluyla işlenen suçlar hakkındaki kanun, Kars milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması gibi konulardadır.

Milletvekilliği döneminde DP İstanbul milletvekilleriyle birlikte 26 Ağustos 1951'de şehir işleri ve hizmetleri hakkında halk ile buluşmak maksadıyla İstanbul'un ilçe ve köylerine ziyaretler gerçekleştirmiştir. Yalova'ya bağlı köylerde köylerin toprak, okul, yol, ziraat ile ilgili konularda köylülerin talepleri not alınmıştır. Adaların su ve temizlik işleri hakkında bilgi alınmış, Kınalıada'da tanzimi istenen iskele meydanı ve itfaiye grubunun kurulması talepleri alınmıştır. 8 Ekim 1953'de A. Hamdi Başar başkanlığında milletvekilleri tarafından oluşturulan heyette yer alan Ahilya Moshos işçilerin özlük haklarıyla ilgili sorunlarını dinlemişlerdir. İşçi temsilcilerinin asgari ücretin 3,5 liradan 5 liraya çıkarılması, yaşlılık sigortasıyla ilgili kanuni düzenlemelerin yapılması ve fazla mesai ücretleriyle ilgili talepleri görüşülmüştür. Ahilya Moshos'un parlamento üyeliği sadece IX. Dönem ile sınırlı kalmıştır.

Ahilya Moshos milletvekilliği süresinin dolmasıyla birlikte tekrar eski mesleği serbest avukatlığa devam etmiştir. Ancak Demokrat Parti ile ilişkilerini kesmemiş iletişime devam etmiştir. Hatta 01 Eylül 1955 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nden Adnan Menderes'e 300 Milyon dolarlık kredi teklifini sunmak için görüşme talebinde bulunmuştur.

1955 yılından itibaren Kıbrıs'ta Rumlar tarafından çıkarılan şiddet olaylarının artması üzerine Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu yardım çağrısında bulunmuştur. 1958 yılında sabotaj ve şiddetin iyice artması adadaki Türklerin buldukları yerlerden ayrılarak Türklerin yaşadıkları mahallelere göç etmesine neden olmuştur. Kızılay kanalıyla açılan bu yardım kampanyasına İstanbul Hemşehriler Cemiyeti de katılmıştır. Cemiyet "Türk Kıbrıs'a Sosyal Yardım Organizasyon Komitesi" adı altında bir komite kurmuştur. Komite üyeleri arasında Türk Ortodoks ruhani reisi Papa Eftim ile birlikte eski DP İstanbul milletvekili Ahilya Moshos da yer almıştır.

Ahilya Moshos'un özellikle Kıbrıs ile ilgili bir yardım çalışmasına katılması dikkat çekmektedir. Ancak geçmişte şüpheli görülüp memuriyetten çıkarılmış ise de daha sonra siyasete girip 1950-1954 yılları arasında DP İstanbul milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçilerek milletin vekili yapılmıştır. Milletvekilliği sonrasında DP ile ilişkilerini koparmamış Başbakan Adnan Menderes ile yakın ilişkilerini sürdürmüştür.

Ahilya Moshos Anna Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten Klio ve Zoi adında iki kızı olmuştur. TBMM'ye verdiği Tercüme-i Hal kâğıdında Rumca, Arapça, Farsça ve Fransızca bildiğini ifade etmiştir. Moshos,13 Aralık 1966 tarihinde ölmüş ve

İstanbul Şişli Rum mezarlığına gömülmüştür.

Ali ÇAKIRBAŞ

KAYNAKÇA

Arşiv ve Resmi Kaynaklar

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı,

Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30.1.0.0., Kutu:19 Gömlek, 110, Sıra:1,Tarih; 01.09.1955.

TBMM Arşiv ve Genel Evrak Müdürlüğü, **Azasının Tercüme-i Hal Kâğıdı Örneği**, No:1710.

TBMM Arşiv ve Genel Evrak Müdürlüğü, **Azasının Seçim Mazbatası No:1710**.

TBMM TD, 9. Devre, 6. Cilt: 67. Birleşim, 244.

TBMM TD, 9. Devre, 7. Cilt: 77. Birleşim, 270.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet, 15Aralık 1946.

Cumhuriyet, 20 Temmuz 1946.

Cumhuriyet, 27 Mart 1947.

Milliyet 08 Temmuz 1958

Milliyet 26 Ağustos 1951

Milliyet 08 Ekim 1953

Son Posta 14 Mayıs 1950

Tanin 3 Haziran 1944

Yeni İstanbul 11 Nisan 1950

Yeni İstanbul 4 Mayıs 1950

Kitap ve Makaleler

ARIBURNU Kemal, **Millî Mücadele ve İnkılaplarla İlgili Kanunlar: Esbabı Mucibeleri ve Meclis Görüşmeleriyle**, İstanbul Matbaası, Ankara 1957.

BALİ Rifat, Çok Partili Demokrasi Döneminde Varlık Vergisi Üzerine Tartışmalar, **Tarih ve Toplum**, Sayı: 165. Eylül 1997.

ÇAKIRBAŞ, Ali, **TBMM'de Gayrimüslim Milletvekilleri (1923-1964)**, Hiperyayın, İstanbul 2020.

DEDE, Neslihan Akçan, **Cumhuriyet Dönemi Gayrimüslim Milletvekilleri ve Meclis Çalışmaları**

(1923-1999), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2017.

ESEN, Nihal, **Cumhuriyet Dönemi Gayrimüslim Milletvekilleri**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2016.

ÖZTÜRK Kazım, **Türk Parlamento Tarihi (TBMM IX. Dönem 1950-1954)**, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1999.

TÜRK Hikmet Sami, TUNCER Erol, **Türkiye İçin Nasıl Bir Seçim Sistemi?**, Ankara: TESAV Yayınları, Yayın No: 6, 1995.

YEŞİLYURT, Süleyman, **Ermeni Yahudi Rum Asıllı Milletvekilleri**, Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2009.

YÜCEL Serhan, "21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimlerinde İstanbul Vilayeti", **Sinop Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, 2023, 7 (2), 1621-1651.

Metin Görseli

TBMM Albümü (1920-2010), C 2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Bakanlıklar/Ankara 2010.

23/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ahilya-moshos-1884-1966/?pdf=7175> adresinden erişilmiştir